

Metodické podklady k výuce sexuální výchovy

Instrukce k lekcím, gender a sexualita, otázky a odpovědi

autorka lekce: Dagmar Křišová
grafický návrh: Barush Maush
grafické zpracování: Yara Abu Aataya
jazyková korektura: Lela Bernátová
Konsent, z. s., 2023

Lekce vznikla za podpory nadačního fondu Abakus.

INSTRUKCE K LEKCÍM

Lekce jsou strukturované podle metody E-U-R, evokace, uvědomění si významu, reflexe. V lekcích samotných rozdělujeme aktivity na aktivity pro zcitlivění k tématu, aktivity rozvíjející hlavní téma a závěrečné aktivity. Pokud chceme lekci zkrátit, je vhodné postupovat podle tohoto modelu a vybrat z každého typu aktivit alespoň jednu.

Z evaluace lekcí vyplývá, že vyučující pracují s lekcemi různě. Někdo má možnost jednotlivým tématům věnovat pouze 45 minut, někdo vyčlení 90 minut, někdo v rámci projektového dne poskládá více témat za sebou. Někdo pracuje pouze s aktivitami popsanými v lekcí, někdo využívá pouze některé aktivity a doplňuje jimi vlastní přípravy.

Jednotlivé lekce fungují samostatně a nemají pevně dané pořadí, z praxe ovšem vyplývá, že:

- Jako úvod do sexuální výchovy jsou vhodné lekce Souhlas a lekce Respekt, které studující seznamují s klíčovými principy intimních vztahů - vzájemným respektem a konceptem souhlasu.
- Lekce Menstruace je koncipována tak, aby ji bylo možné použít napříč ročníky druhého stupně - obsahuje aktivity základní i pokročilejší a je možné si ji sestavit podle věku a potřeb studujících.
- Lekce Vybraná témata reprodukčního zdraví je určena studujícím 9. tříd ZŠ a studujícím SŠ, není vhodná jako úvodní lekce, protože se jedná o pokročilejší (a spíše navazující) témata.

Inkluzivní jazyk

- Lekce jsou psány se snahou o inkluzivní jazyk. Takový, který počítá s rozmanitostí. Snaha je vyhnout se generickému maskulinu, zobecňujícím frázím o mužích a ženách a zastaralé nebo necitlivé terminologii. V lekcích se můžeme setkat s pojmy jako člověk s vagínou, lidé s penisem apod.
- Psaný projev je v používání inkluzivního jazyka jednodušší, neboť umožňuje nad použitými slovy déle přemýšlet. Používání inkluzivního jazyka v mluveném projevu je náročnější a chce to cvik. Nebudme na sebe přísní, když nám jeho osvojení bude chvíli trvat.
- Snažme se při hodinách pracovat s myšlenkou, že studující mohou mít rozmanitou sexuální orientaci i genderovou identitu. Používání inkluzivního jazyka je přehledně zpracováno například v následujících publikacích:

- [Základní principy senzitivního jazyka a komunikace](#), Prague Pride
- [Jak na genderově senzitivní komunikaci v instituci: Metodika pro inkluzivní komunikaci](#), Gabriela Langhammerová, Ananké Nebeská, Eva Oliva

Aktualizace lekcí

- V lekci Souhlas doporučujeme mnemotechnickou pomůcku k určování charakteristik souhlasu - anglické slovo FRIES, zmiňujeme i možnost použít slovo NIKDO. Lektorujícím Konsentu se v praxi osvědčilo používání slova NIKDO, které napíše svisle tak, aby k jednotlivým písmenům mohli následně napsat jednotlivé charakteristiky souhlasu. Zkratku lze okomentovat větou „Nikdo mě nemůže nutit k sexu.“ nebo „Nikdo mě do souhlasu nesmí nutit.“
- V lekci Sexuální obtěžování je možné pracovat i s následující definicí sexuálního obtěžování: „Sexuální obtěžování je jakákoliv forma nevyžádaného verbálního, neverbálního nebo fyzického jednání sexuální povahy, jehož cílem nebo důsledkem je zásah do důstojnosti člověka, obzvláště když vytváří zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé prostředí.“¹
- V lekci Mýty o pohlavních orgánech a sexu je použit pojem intersexualita, který ale může být zavádějící, protože jej lidé mohou vnímat jako typ sexuální orientace. Mezi intersex osobami se však vyskytují různorodé sexuální orientace, stejně jako mezi neintersex osobami. Proto je lepší místo pojmu intersexualita používat pojmy intersex nebo lidé s variacemi pohlavních znaků.
- V lekci Respekt v Příloze 1: Pravidla respektu chybí pravidlo č. 2. Správná verze přílohy se všemi pravidly je dostupná v doprovodných materiálech k jednotlivým lekcím.

¹ https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1212?language_content_entity=en

Následující text je převzat z knihy Děti to chtěj taky, kterou napsaly Dagmar Křišová a Marcela Poláčková. Text je přizpůsoben pro publikum vyučujících a doplněn o tipy, kde k jednotlivým tématům hledat více informací.

LGBT, LGBT+, LGBTQ+, LGBTQI+, LGBTQIA+. Písmenka, písmenka a další písmenka. Jak se v nich vyznat? Proč jsou potřeba? Není těch genderů už moc? Tohle za nás nebylo. Cis je i něco jiného než durová stupnice? Terminologie spojená s genderem a sexualitou se neustále vyvíjí a občas může působit nesrozumitelně nebo nadbytečně. **Slova umožňující pojmenovat sexuální a genderovou identitu mají ale důležitou funkci – dávají lidem možnost verbálně vyjádřit jejich niterné prožívání a popsat část jejich osobnosti.** Jazyk spoluutváří realitu, kterou žijeme. Ve chvíli, kdy pro něco nemáme pojmenování, je obtížné naše prožívání uchopit a sdílet s ostatními.

Ve všech historických obdobích a kulturách existovali lidé, kteří překračovali hranice společností vytvářených kategorií muž a žena. Příkladem mohou být lidé označující se jako two-spirit (dvě duše). Jedná se o příslušníky komunit původního severoamerického obyvatelstva, kteří v jednom těle slučovali mužský a ženský gender. Existují i kultury, kde jsou lidé překračující genderové normy a očekávanou heterosexuální orientaci přijímání s úctou a hrají významnou duchovní roli.

Co je co?

Je dost dobře možné, že se v pojmosloví týkajícím se genderu a sexuality budeme zpočátku ztrácet. Nic se neděje. K tomu, abychom byli podporujícími vyučujícími, nepotřebujeme znát všechny definice. Mnohem důležitější je snažit se naslouchat osobním příběhům a respektovat, že má někdo jinou zkušenost a jiné potřeby, než máme my nebo lidé v našem okolí. Není nutné, a asi ani možné, vše pochopit hned. Můžeme se však alespoň trochu zorientovat v tom, jaký je rozdíl mezi biologickým pohlavím, genderovou identitou, genderovým projevem, sexuální orientací, sexuální identitou a sexuální chováním.

Biologické pohlaví

Každé dítě je po narození zařazeno do určité kategorie na základě biologických charakteristik – je mu připsáno pohlaví. U nás rozlišujeme pouze dvě kategorie – žena a muž – například v Rakousku a Německu je však možné do kolonky pohlaví uvést i kategorie *divers* (různé) nebo *inter* (mezi).

Biologické pohlaví se určuje na základě složení chromozomů, hormonů, vnějších pohlavních orgánů a vnitřních pohlavních orgánů a každý člověk má trochu jinou kombi-

naci těchto charakteristik. **Neexistují dvě biologicky zcela totožné ženy nebo dva biologicky zcela totožní muži, obdobně jako neexistují dva lidé se zcela totožnými otisky prstů.** Někteří lidé se rodí s takovou kombinací biologických charakteristik, že není možné je jednoznačně zařadit do žádné ze dvou zavedených kategorií – v takovém případě mluvíme o lidech s variací pohlavních znaků nebo o intersex lidech. Více informací o intersex variacích je k nalezení v lekci Mýty o pohlavních orgánech a sexu. V češtině lze více informací dohledat také na webu <https://intersex-dsd.upol.cz/>.

Genderová identita

Genderová identita je vnitřní pocit příslušnosti k určitému pohlaví/genderu. Člověk se může cítit být mužem/chlapcem, ženou/dívkou nebo mu ani jedna z kategorií nemusí vyhovovat. Genderová identita bývá připodobňována ke škále, na jejímž jednom konci je žena a na druhém muž. A i když se většina lidí s jedním z těchto pólů identifikuje, má každý člověk trochu jiné vnímání toho, co pro něj znamená být ženou nebo mužem, jak příslušnost k danému pohlaví a s ním spojenými společenskými očekáváními prožívá a jak ji projevuje.

cisgender, cis	Označení pro lidi, jejichž prožívaná genderová identita je v souladu s pohlavím přiřazeným při narození. Příklad: biologická žena, která se cítí být ženou.
transgender, trans*	Zastřešující pojem pro osoby, které cítí nesoulad mezi genderovou identitou a pohlavím připsaným při narození. Užší vymezení pojmu označuje osoby, které chtějí změnit své pohlaví/gender z jednoho na druhé. Příklad: člověk, který byl při narození označen za muže, se cítí být ženou a chce projít procesem změny – tranzicí – tak, aby jej společnost vnímala jako ženu.
nebinární	Označení lidí, jejichž genderová identita nemůže být jednoznačně vymezena jako mužská nebo ženská. Někteří nebinární lidé nepocítují příslušnost k žádnému genderu a mohou se identifikovat jako agender nebo genderless . Jiní se naopak cítí být mužem i ženou zároveň nebo se jejich pocit bytí ženou nebo mužem střídá. Ti se identifikují jako genderfluid .

Stejně jako neexistuje jeden univerzální způsob, jak se cítit ženou nebo mužem, neexistuje ani jeden univerzální způsob, jak se cítit transgender nebo nebinární.

Existuje celá řada podkategorií a variací, které má cenu prozkoumávat ve chvíli, kdy se nám dítě svěří s tím, že pocituje nesoulad mezi připsaným pohlavím a prožívaným genderem. Jelikož žijeme ve společnosti založené na rozdělování lidí do kategorie muž nebo žena, hledání správného pojmenování vlastní identity může trvat i několik let. Tím, že se téma genderových identit do společenského diskurzu dostává zatím poměrně zřídka, chybí lidem, kteří pocítují nesoulad přiřazeného pohlaví a genderu,

slova k tomu, aby pojmenovali, co prožívají. Pro cis rodiče může být proto celý proces těžko pochopitelný, je ale důležité dát dětem čas, podpořit je a společně s nimi studovat dostupné zdroje a hledat nejlepší řešení.

Genderovou identitu si děti začínají uvědomovat mezi třetím a pátým rokem, což je věk, kdy samy sebe začínají považovat za holky nebo kluky. Někteří trans lidé již v tomto věku mohou pociťovat nesoulad v tom, jak se cítí a jak k nim přistupuje okolí. Výzkum organizace Trans*parent dokumentuje i případ, kdy dítě začalo nesoulad genderové identity a přiřazeného pohlaví pociťovat už ve dvou letech.

Nejčastěji trans a nebinární lidé začínají pociťovat nesoulad v období puberty, kdy dochází k rozvoji sekundárních pohlavních znaků.² Tělesné změny v pubertě mohou přispět k uvědomění, že něco není tak, jak by podle nich být mělo. Někteří lidé svou genderovou identitu dokáží pojmenovat až v mnohem pozdějším věku. Důvodem pozdějšího uvědomění si vlastní genderové identity může být neznalost terminologie a toho, co je možné, záměna genderové identity za sexuální orientaci nebo prostředí nepřátelské vůči LGBTQ+ lidem a genderově nekonformním projevům.

Ne všechny děti a mladiství, kteří se projevují genderově nekonformně nebo si hrají na postavy v opačném genderu, se později identifikují jako trans nebo nebinární.

Více o genderové identitě k nalezení na stránkách organizace Transparent, která pro pedagogy a pedagožky pořádá kurzy a školení o transgender tématice a o tom, jak vytvořit ve škole inkluzivní prostředí.

Nabízí také workshopy pro studující <https://jsmetransparent.cz/>.

Genderový projev

Genderový projev odkazuje k tomu, jak se člověk prezentuje svému okolí prostřednictvím oblékání, řeči, gest, účesu a dalších vnějších charakteristik – jinými slovy, jak světu prezentuje svou ženskost nebo mužskost. Genderový projev, který není v souladu s očekávanými společenskými normami, označujeme jako genderově nekonformní.

Společenské normy týkající se genderového projevu se mění v čase i v jednotlivých kulturách. Ještě před sto lety bylo téměř nemyslitelné, aby žena v euroamerické společnosti nosila kalhoty, dnes je ženy nosí běžné. S ještě hlubším pohledem do historie zjistíme, že řada módních prvků, jako jsou punčochy, make-up, paruky, podpatky, šperky, květinové vzory a jasné barvy, které v současné době považujeme spíše za ženské, bylo nezbytnou součástí šatníků zámožných a vlivných mužů.

Sexuální orientace

Sexuální orientace vyjadřuje fyzickou a citovou přitažlivost k dalším osobám, přičemž fyzická a citová sexuální orientace nabývají různé identity a nemusí se shodovat. Několik například fyzicky přitahují muži, ale zamilovává se spíše do žen.

² Pavlica, K. (Ed.). (2019). Obavy a přání trans lidí. Transparent, z.s. https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2020/11/Transparent_Obavy-a-prani-trans-lidi.pdf

³ Ipsos. (2021). LGBTQ+ Pride 2021 Global Survey. Bloomberg.

Dle výsledků průzkumu z roku 2021³ se celosvětově jako heterosexuální identifikuje asi 80 % lidí. V průměru se celosvětově identifikují jako gay, lesba nebo homosexuální 3 % lidí, 4 % jako bisexuální, 1 % jako pansexuální nebo omnisexuální, 1 % jako asexuální, 1 % lidí uvedlo jako odpověď „jiné“ a 11 % lidí neví nebo neodpovědělo. Výsledky průzkumu z roku 2017 v USA ukazují, že mezi mladými jsou LGBTQ+ lidé přijímáni více než kdy dříve a že současně roste počet mladých lidí, kteří se jako LGBTQ+ identifikují. Je pravděpodobné, že spolu tato dvě čísla souvisí.⁴ LGBTQ+ lidi tu totiž byli odjakživa, jenom pro ně nebylo vždy bezpečné svou sexualitu otevřeně prožívat. Je tedy možné, že v dnešní době, kdy celkové přijetí LGBTQ+ lidí roste a míra jejich diskriminace a stigmatizace klesá, se jich větší množství odhodlá k veřejnému coming outu.

Sexuální identita

Za sexuální identitu lze jednoduše řečeno považovat pojmenování, se kterým se člověk nejvíce ztotožňuje v rámci své pocíťované sexuální orientace. Pro někoho je důležité svou sexuální identitu pojmenovat, pro někoho ne. Stejně jako u genderové identity může i proces objevování sexuální identity trvat nějaký čas, ať už z důvodu obav z jinakosti, nebo neinformovanosti o jiné než heterosexuální nebo homosexuální orientaci. Někdo se část svého života domnívá, že je heterosexuální, ale pak se zamiluje do člověka stejného pohlaví a zjistí, že jeho sexuální orientace není tak jednoznačná, jak si myslel. V takové chvíli může přijít zmatek, nejistota a otázky „Jak to teda mám?“ Pomůže zapátrat po tom, jak různí lidé svou sexualitu prožívají a s jakou identitou je možné se identifikovat.

monosexualita	fyzická nebo citová přitažlivost pouze k jednomu genderu
heterosexualita	fyzická a citová přitažlivost k osobám opačného pohlaví
homosexualita	fyzická a citová přitažlivost k osobám stejného pohlaví
bisexualita	fyzická a citová přitažlivost k mužům i ženám, ne nutně ve stejné intenzitě
pansexualita	fyzická a citová přitažlivost není limitována genderem člověka, existuje také pojem omnisexualita, který značí sexuální nebo romantickou přitažlivost ke všem genderům
demisexualita	fyzická přitažlivost k druhé osobě vzniká až po navázání silného citového pouta k ní
asexualita	absence sexuální touhy či sexuální přitažlivosti, v případě absence romantické přitažlivosti k ostatním nebo absence potřeby navazovat romantické vztahy mluvíme o aромantických osobách
queer	široké označení pro všechny mimo cisgender heterosexuální kategorii, sexuálních identit totiž existuje více

⁴ Harris Poll (2017). Accelerating Acceptance 2017. GLAAD.

Okolí občas vytváří tlak na to, aby se člověk už konečně někam zařadil, nebo se mylně domnívá, že je vyjadřovaná sexuální identita pouze fáze, která jednou přejde.

Někdo má ve své orientaci a sebeidentifikaci jasno hned, někteří potřebují čas a prostor svou sexualitu dostatečně prozkoumat.

Sexuální chování

Sexuální chování může a nemusí být v souladu se sexuální orientací a identitou.

Narozdíl od sexuální orientace je sexuální chování naší volbou. Muž, který je fyzicky a citově přitahován ženami nebo se identifikuje jako heterosexuální, může vyzkoušet sex s muži z pouhé zvědavosti, ale jeho chování nemusí odrážet jeho sexuální orientaci ani identitu. Stejně tak naše sexuální fantazie a sny nemusí nic vypovídat o naší sexuální orientaci.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Jak moc sdílet vlastní zkušenosti se studujícími?

Každý z nás je trochu jiný v tom, kolik toho je ochotný sdílet a kolik ne. Studující ocení, když je člověk otevřený diskusi, ale měli bychom mít na paměti, že v naší roli vyučujících jsme pro děti vzorem a mohou nás brát jako normu. Naše osobní zkušenost přitom není univerzální a nemusí reflektovat potřeby studujících. Lektorující v Konsentu se drží zásady, že osobní zkušenosti a preference se studujícími nesdílí. Může přijít otázka, která je míněna upřímně, i otázka, která je míněna provokativně, při níž studující testují naše hranice. V obou případech lze zareagovat podobně. Např. A paní učitelko, vy máte ráda orální sex? Možná odpověď: *Na tuhle otázku s dovolením neodpovím, protože si nemyslím, že je vhodné, abych s Vámi sdílela svoje sexuální zkušenosti a preference. Připomínám pravidlo, že nepokládáme osobní otázky a pravidlo, že nemusím odpovídat, když nechci. Ale v obecné rovině můžu říct, že obliba orálního sexu je individuální. Pokud by někdo nevěděl, o čem se bavíme, doplním, že se jedná o sexuální aktivitu, kdy dochází ke kontaktu úst s pohlavním orgánem. Jsou lidé, kteří tento typ sexuální aktivity vyhledávají a líbí se jim, i lidé, kteří jej rádi nemají. Obojí je v pořádku. Pornografie může vyvolat dojem, že si orální sex užívají všichni za všech okolností, ale tak to není. Je v pořádku orální sex nedělat, stejně jako ho dělat - samozřejmě pouze se souhlasem.*

Jak reagovat na homofobní a transfobní vyjádření studujících?

Vymežit se vůči nim. Připomenout pravidlo, že se k sobě chováme s respektem a nemáme poznámky, které by mohly někomu ublížit. Můžeme doplnit, že sexuální a genderové identity jsou různé a že není důvod je jakýmkoliv způsobem znevažovat. Pokud třída potřebuje, je možné téma otevřít podrobněji nebo přizvat organizaci, která se queer tématům věnuje. Tipy na organizace viz níže.

V metodikách, které pracují s modelovými příběhy, je vždy i verze obsahující pár stejného genderu/pohlaví. Z evaluace lekcí vyplývá, že většina vyučujících s těmito příběhy v hodinách pracuje. Někteří vyučující se použití těchto příběhů vyhýbají. Důvodem může být obava z reakce studujících nebo i pocit, že o tématu nemám dost informací a nebudu vědět, jak reagovat v diskusi. Evaluace současně ukazuje, že ve většině případů studující přítomnost stejnopohlavního páru nijak nekomentují, případně se dotáží, zda se nejedná o chybu a když zjistí, že ne, dál pracují s příběhem a gender/pohlaví postav neřeší.

Někteří vyučující, kteří pracují s více lekcemi, se setkali s reakcemi typu: „Už zase?“, „Proč nám to furt cpete?“ Na tyto poznámky můžeme reagovat ve smyslu: *Ano, už zase, protože máme sexuální a vztahovou výchovu a bylo by chybou ukazovat pouze některé typy vztahů, když jich existuje více. Nebo: Představte si, že nejste heterosexuální a jste neustále vystavováni obsahu s heterosexuálními páry - ve filmech, seriálech, knihách, reklamách, učebnicích. Můžeme také obrátit pozornost studujících zpět k úkolu: Máme tady navrhnout řešení pro konkrétní pár, pojďme se soustředit na zadání. Na tom, zda v příběhu vystupují dva muži nebo muž a žena v tomto případě nezáleží. Řešení bude stejné.*

Pokud se setkáme s poznámkami typu: „Já to prostě nechápu, proč se s tím teď tolik nadělá, dřív to bylo jasné, teď chce být každé trans nebo gay, nesouhlasím s tím...“, případně s ještě silnějším odporem, uznejme emoce dané osoby. *Ano, může to být obtížné pochopit, zvláště pokud si člověk sám ohledně své sexuální nebo genderové identity otázky neklade, může to v nás vyvolávat nejistotu, protože jsme možná měli pocit, že mužství a ženství není potřeba nijak zpochybňovat. Může se nám to nelíbit, ale i v takovém případě je potřeba zachovat pravidla slušné komunikace a neuchylovat se k urážkám. Je pravda, že se v posledních letech o LGBTQ+ tématice více mluví a rozmanitost v oblasti romantických a sexuálních vztahů se více dostává i do filmů, seriálů a knih. Je to díky tomu, že lidé, jejichž hlas dlouho nebyl slyšet a byl spíše umlčován, se dostávají konečně ke slovu. Ve spravedlivé společnosti by neměl být nikdo umlčován nebo zneviditelnován. Lidé různých sexuálních orientací a genderových identit tu byli vždy. V naší společnosti ale toto téma bylo tabu, a proto se o něm tolik nemluvalo.*

Podobná argumentace vedená přímo v hodině, kde k poznámce došlo, může být posilující pro ty studující, kterých se poznámka osobně dotýká (ne nutně proto, že je mířena na ně osobně, ale proto, že se identifikují s identitou, která je napadána), stejně jako pro ty, kteří neschvalují homofobní a transfobní narážky, ale neví, zda ve vůči nim mohou ve třídě vymezit. Na druhou stranu je vhodné v diskusi, v níž zaznívají podobné výroky nesetrvávat příliš dlouho, aby queer studující (o nichž ani nemusíme vědět), nebyli vystavováni zbytečné nenávisti.

Setkáme-li se s vyloženě nenávisným projevem, neskončíme interakci pouhým vymezením se v hodině. Zkusme mimo výuku vyslechnout daného studenta nebo danou studentku a vytvořme prostor, kde bude moct diskutovat svoje emoce a obavy z probíraného tématu.

Zařazení příběhů s páry stejného genderu má za cíl ukázat studujícím, že existují různé druhy vztahů. LGBTQ+ studující, kteří jsou neustále vystavováni pouze heterosexuálnímu modelu vztahů, mohou totiž cítit menší zapojení do hodin a mít pocit, že se jich probíraný obsah netýká, nebo se mohou cítit vyčlenění a osamocení. Někteří studující mohou být ve fázi zjišťování své sexuální orientace, kdy cítí, že je u nich něco jinak, ale zatím to neumí pojmenovat, například i proto, že jsou obklopeni primárně heterosexuální „normou“. Zařazení příběhů se stejnopohlavními páry může těmto studujícím pomoci při zpracovávání vlastních emocí.

Vzhledem k tomu, že nikdy nevíme, jakou mají studující sexuální orientaci či genderovou identitu, je vhodné pracovat s předpokladem, že ne všichni studující jsou heterosexuální, ne všichni studující jsou cisgender, ne všichni studující chtějí být sexuálně aktivní, ne všichni studující stojí o romantické vztahy.⁵

O potřebě komunikovat ve škole queer témata píše v komentáři V zájmu zdravého vývoje dětí zakažte všechny sexuály Lucie Jarkovská.

<https://a2larm.cz/2021/06/v-zajmu-zdraveho-vyvoje-deti-zakazte-vsechny-sexualy/>

Ve schopnosti reagovat na dotazy studujících může pomoci Slovníček pojmů zpracovaný organizací Prague Pride. <https://praguepride.com/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/118-slovnicek-v3/file>

Jak přistupovat k transgender studujícím?

S respektem. Zeptat se, co potřebují, a snažit se jejich potřebám vyhovět - používat rod a jméno, které si zvolí, snažit se s nimi najít inkluzivní řešení při používání toalet, šaten apod.

Co když studující řeší genderovou identitu jen, aby upoutali pozornost?

Není naší úlohou hodnotit, kdo je trans a kdo ne. Naší úlohou je vytvořit bezpečné prostředí pro to, aby se děti mohly učit. Období puberty a dospívání je náročným obdobím pro všechny. Zjišťování toho, kdo jsem a kým chci být, je součástí tohoto období. Přistupujme ke studujícím s respektem a snažme se vyhovět jejich potřebám. I kdybychom měli pocit, že někdo řeší svou genderovou identitu pouze pro pozornost, berme to tak, že nám daný člověk vysílá nějakou zprávu - potřebuje cítit přijetí a respekt, a to mu z naší pozice můžeme dát.

⁵ <https://teachingsexualhealth.ca/teachers/sexual-health-education/understanding-your-role/your-values/>

Kam odkázat studující, kteří řeší svou sexuální nebo genderovou identitu?

Prague Pride

- podpůrná skupina Najdi svou barvu pro LGBTQ+ lidi www.praguepride.cz/cs/pomoc/podpurna-skupina-coming-out
- rodičovská skupina pro rodiče LGBTQ+ dětí www.praguepride.cz/cs/pomoc/podpurna-skupina-pro-rodice

Roma LGBT+ www.araart.cz/cs/roma-lgbt

- nezisková organizace, která se věnuje romským LGBTQ+ lidem a otázce vícečetné diskriminace
- online poradna Řeknu.to pro LGBTQ+ Romy a Romky a poradna pro romské rodiče a blízké LGBTQ+ Romek a Romů

Trans*parent www.jsmettransparent.cz

- e-mail poradna: info@transparentprague.cz
- spolek, který usiluje o zlepšení společenské a legislativní situace trans lidí
- online a offline podpůrné skupiny, další akce a setkání (Praha, Brno, Ostrava)

Logos www.logoscr.cz

- ekumenické společenství věřících LGBTQ+ lidí a jejich rodin a přátel
- místní skupiny v Praze, Brně a Ostravě
- členy a členky najdete i v řadách mentorů a mentorek poradny sbarvouven.cz

STUD www.stud.cz

- nezisková organizace, na jejímž webu je dostupný seznam queer občanských sdružení, jiných organizací a neformálních spolků; tento seznam lze využít pro nalezení LGBTQ+ komunity v okolí vlastního bydliště

Co když se mě studující zeptají na něco, v čem mi nebude komfortně, nebudu vědět, jak odpovědět?

Je dobré přiznat, že odpověď neznáme, slíbit, že ji dohledáme a vrátíme se k ní později - a opravdu se k ní vrátit. Jako vyučující nemusíme znát všechno. Než dát odpověď, která je zavádějící nebo nevhodně formulovaná, je lepší vzít si čas na promyšlení. V případě, že nás dotaz zaskočí tak, že je zřejmá naše nervozita, můžeme svůj stav okomentovat. Teď jsi mě tou otázkou zaskočila, nevím, jak zareagovat.

Pokud studující položí vulgární otázku nebo otázku, která nás jinak šokuje, snažme se k situaci přistupovat pozitivně. Možná se nejedná o testování našich hranic, ale o upřímnou otázku, kterou tážající se osoba nevhodně zformulovala, třeba i proto, že nezná správnou terminologii. Stejně tak i otázka, která nám může znít hloupě, může být míněna vážně. Otázku nejdříve přeformulujme tak, aby obsahovala oficiální terminologii a následně ji zodpovězme nebo si vezmeme čas na promyšlení.⁶

I ke zdánlivě „nevhodným“ nebo „hloupým“ otázkám bychom měli přistoupit s vážností, dodáme tím odvalu stydlivějším studujícím, kteří potřebují vidět, že ptát se je v pořádku.

Pokud máme ze sexuální výchovy obavu a hrozí, že se při ní budeme cítit trapně, zkusme téma, které nás čeká, probrat nejdříve s někým, komu důvěřujeme - kolegyní, kamarádem - opakovaným používáním ztratí slova, která v nás vyvolávají stud, na síle a stanou se běžnými výrazy. Pomoci nám může také uvědomění, že evaluace lekcí ukazuje, že studující mají zájem sexualitu a vztahy probírat a oceňují, když se s nimi dospělé autority pustí do diskuse.

Co když na otázku studujících odpovím a pak zjistím, že odpověď byla fakticky špatně, nebo byla necitlivá? // Co když nezvládnou vhodně zareagovat na nevhodné poznámky?

Nikdo není dokonalý a každá třída je jiná. Může se stát, že se dostaneme do situace, kterou v dané chvíli nějak vyřešíme, ale zpětně budeme mít pocit, že to šlo udělat lépe. I když je toho ve škole potřeba probrat hodně, dovolme si vzít čas v příští hodině a k tématu/situaci se vrátit a odpověď upřesnit nebo vysvětlit jinak. Při (sexuální) výchově se děti učí nejen tím, jaké jim předáváme informace, ale i tím, jak se chováme. Přiznání chyby nebo uvědomění si toho, že šlo něco podat lépe, ukazuje studujícím, že i oni mohou ve svých vztazích chybovat a následně tyto chyby otevřeně komunikovat. Ukazuje to také, že některé situace jsou komplexní a komplikované a je potřeba jim věnovat více času a přemýšlení.

⁶ <https://teachingsexualhealth.ca/teachers/sexual-health-education/responding-to-student-questions/>

Lekce nabourávají stereotypy o mužích a ženách, někdy se ale dostanu do situace, kdy nevím, jak v diskusi argumentovat.

Kde se dozvědět víc?

Problematika rovnosti žen a mužů je velice komplexní a i věci, které spolu zdánlivě nemusí souviset, jsou propojené - například rozdělení domácích prací v rodině a chuť na sex, nebo počet žen ve vědě a pochopení ženské sexuality. Naštěstí se v posledních letech rozšiřuje repertoár knih, které tuto komplexitu dokáží srozumitelně a čtivě postihnout. Inspiraci lze najít v knihách:

Feministkou snadno a rychle: Příručka argumentů pro debaty s rodinou a přáteli, Kateřina Lišková, Lucie Jarkovská

V pasti pohlaví: O politice, péči, sexu, násilí a postavení žen v Česku,
Silvie Lauder

Proč jsme tak naštvané, Šárka Homfray, Michaela Karásek Čejková

Alberta Health Services. (n.d.a). Your values - teachers. Teaching Sexual Health. <https://teachingsexualhealth.ca/teachers/sexual-health-education/understanding-your-role/your-values/>

Alberta Health Services. (n.d.b). Responding to student questions - teachers. Teaching Sexual Health. <https://teachingsexualhealth.ca/teachers/sexual-health-education/responding-to-student-questions/>

American Psychological Association. (2006). Answers to your questions about individuals with intersex conditions. <https://www.apa.org/topics/lgbtq/intersex.pdf>

American Psychological Association. (2008). Sexual orientation & homosexuality. APA.org. <https://www.apa.org/topics/lgbtq/orientation>

American Psychological Association. (2014). Answers to your questions about transgender people, gender, identity, and gender expression. <https://www.apa.org/topics/lgbtq/transgender.pdf>

Fafejta, M. (2016). Sexualita a sexuální identita: Sociální povaha přirozenosti. Portál.

Harris Poll. (2017). Accelerating acceptance 2017. GLAAD. https://www.glaad.org/files/aa/2017_GLAAD_Accelerating_Acceptance.pdf 15

Ipsos. (2021). LGBT+ pride 2021 global survey. Bloomberg. https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-06/LGBT%20Pride%202021%20Global%20Survey%20Report_3.pdf

Pavlica, K. (Ed.). (2019). Obavy a přání trans lidí. Transparent, z.s. https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2020/11/Transparent_Obavy-a-prani-trans-lidi.pdf 12, 19, 20, 26

Pavlica, K. (Ed.). (2020). Specifika sociální práce respektující genderovou, sexuální a vztahovou rozmanitost. Prague Pride z. s

KON
SENT